

**ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АГРАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ
(НА ПРИКЛАДІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ)**

Г.І. СИДОРУК, кандидат філологічних наук, доцент,

В. С. ШАБЛІЙ, студентка магістратури,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: seagalina@gmail.com; vs.easyweb@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0850-0352

Анотація. *Актуальність теми дослідження викликана постійним зростанням термінології науково-технічної сфери та зростаючим міжнародним співробітництвом у сфері сільського господарства, що робить переклад текстів науково-технічного дискурсу у цій сфері надзвичайно важливим завданням сучасного перекладознавства. У статті з використанням методів аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації, контекстно-ситуативного аналізу дискурсу досліджено основні проблеми та засоби перекладу англійських термінологічних кластерів українською мовою на матеріалі текстів науково-технічного дискурсу. Визначено поняття аграрного терміну, розглянуто особливості використання термінології в даному дискурсі, проаналізовано аграрну термінологію як базовий елемент дискурсу за сферою комунікації, мовленнєвої взаємодії представників відповідної соціальної групи. Ілюстративним матеріалом дослідження слугувала книга «Історія світового сільського господарства: від неоліту до сучасної кризи» М. Мазойєра та Л. Роударта, яка має на меті висвітлення наукових положень, що стосуються історії світового сільського господарства. Надано пояснення окремих труднощів при перекладі аграрної термінології, викликаних її багатозначністю, відсутністю відповідників, синонімії у сфері даної термінології, її постійним зростанням та недостатнім упорядкуванням. На основі проведеного дослідження представлено специфіку процедури добору еквівалентів при англо-українському перекладі аграрної термінології, представленої в текстах науково-технічного дискурсу, а також доведено слушність використання калькування, диференціації та модуляції як засобів її перекладу.*

Ключові слова: *термінологія, аграрний термін, науково-технічний дискурс, переклад, перекладацька трансформація*

У сучасному світі зростання числа термінів різних наук випереджає зростання числа загальноновживаних слів мови, і, зважаючи на стрімкий розвиток окремих аграрних технологій та сільського господарства взагалі, важливим є вивчення специфіки функціонування та перекладу аграрної термінології у науково-технічному дискурсі, де вони постають засобом передачі знання серед спеціалістів у цій галузі. У свою чергу, міжнародне співробітництво у сфері сільського господарства робить переклад текстів, що належать до науково-технічного

дискурсу у цій сфері надзвичайно важливим завданням сучасного практичного перекладознавства, що визначає **актуальність теми** цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання термінології та специфіки її перекладу постають центром значної кількості наукових досліджень ще з кінця ХХ століття. Зокрема, це – роботи Ю. В. Байло [2], Л. І. Борисової [3], Н. Н. Лантюхової [4], А. Рей [10], Г. А. Сергєєвої [7] тощо. Однак питання перекладу аграрної термінології та взагалі аграрного перекладу досі залишаються недостатньо дослідженими та представленими в роботах таких нечисельних науковців, як Г. І. Сидорук [8].

Мета дослідження – визначити проблеми та основні засоби перекладу англomовної аграрної термінології у текстах науково-технічного дискурсу українською мовою.

У процесі дослідження застосовано наступні **методи**: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, контекстно-ситуативний аналіз дискурсу.

Матеріалом дослідження слугувала книга з історії сільського господарства «Історія світового сільського господарства: від неоліту до сучасної кризи» М. Мазойера та Л. Роударта [11] як приклад тексту, що належить до науково-технічного дискурсу.

Результати. Терміни є одним з основних способів мовного вираження спеціальних знань. Ці мовні одиниці створюються для того, щоб стати засобами спілкування у процесі професійно-наукової діяльності та оптимізувати розвиток людського пізнання [2, с. 62]. Термінологія становить частину спеціальної лексики, до якої відносять слова і словосполучення, які називають предмети і поняття різних сфер професійної діяльності людини і не є загальноживаними. Наука термінології – в значній мірі практична діяльність, яка була розроблена, щоб дати людям можливість вирішувати нагальні проблеми вираження і комунікації [10, с. 23].

Оскільки у статті вивчаються аграрні терміни, тобто, терміни, що стосуються виробництва, переробки та реалізації ними сільськогосподарської продукції, варто визначити поняття аграрного терміну. Синтезуючи поняття аграрного сектору економіки, визначене І. М. Архипенком [1, с. 136–137] та поняття терміну, запропоноване Г. А. Сергєєвою [7, с. 4], аграрний термін визначаємо як слово або словосполучення у сфері сільського та рибного господарства, харчової промисловості і перероблення сільськогосподарських продуктів, яка є словесним позначенням наукового поняття, має закріплене дефініційне значення, що є семантичною основою відповідного поняття, і реалізується в межах цього термінологічного поля [8, с. 76].

Терміни, як і будь-які інші одиниці мови, існують не ізольовано, а завжди постають елементом певного дискурсу – зв'язного тексту в сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; тексту, розглянутого в контексті подій; мовлення, розглянутого як цілеспрямований, соціальний акт, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах) [5, с. 136]. Науково-технічний дискурс як сфера функціонування аграрної термінології визначається як вербалізований у тексті тип дискурсивної діяльності за сферою комунікації, мовленнєва взаємодія представників відповідної соціальної групи / інституту з метою реалізації статусно-рольових можливостей у заданих цим соціальним інститутом межах, складова «власне професійної зони професійного дискурсу» [9, с. 164]. Ілюстративним матеріалом дослідження виступила книга з історії сільського господарства «Історія світового сільського господарства: від неоліту до сучасної кризи» (ориг. «A history of world agriculture: From the Neolithic Age to the Current

Crisis») М. Мазойера та Л. Роударта [11], яка має на меті передачу наукових положень, що стосуються історії сільського господарства у світі, що є ознаками науково-технічного дискурсу [6, с. 378].

Аналіз аграрної термінології, що використовується у книзі, дає змогу визначити такі основні проблеми перекладу аграрних термінів: 1) неоднозначність термінів, наприклад, *yield* залежно від контексту може перекладатися як *вихід*, *виробіток*, *урожай*, наприклад, у фрагменті *selection of plant varieties and of animal species with a strong potential for high yields* [11, с. 11] мова йде одночасно про рослини та тварин, тому варіант *урожай* є неприпустимим – більш доцільним є *вихід продукції*; 2) відсутність перекладацьких відповідників, особливо у випадку неологізмів, наприклад, такого терміну, як *genetically modified organism* [11, с. 17] – *генетично модифікований організм*, що увійшов до наукового обігу лише у 1974 році у США і лише значно пізніше отримав перекладацький відповідник в українській мові; 3) наявність великої кількості синонімів, відсутність чітких меж між значеннями окремих термінів, зокрема, між такими термінами, як *agricultural* та *agrarian*, де другий термін вважається дещо вужчим за перший, однак вони є практично тотожними; 4) недостатня робота з упорядкування термінології та складання спеціальних словників; 5) значне зростання загальнонаукової і загальнотехнічної термінології, що призводить до збільшення в словниках числа термінів з дуже великою кількістю синонімічних слів; 6) недостатньо продуктивна робота з міжнародного упорядкування термінології [3, с. 12].

Переклад термінології аграрної сфери може відбуватися наступними шляхами:

1) шляхом добору еквіваленту: *Systems of pastoral animal breeding were extended into grassy areas that could be used directly as pasturage* [11, с. 22] – *Системи вирощування тварин на пасовищах поширювалися на трав'яні поля, які могли використовуватися безпосередньо як пасовища* (тут і далі переклад наш – В.Ш., Г.С.);

2) шляхом застосування калькування, тобто, покомпонентного відтворення терміну: *If humanity were to allow every cultivated **ecosystem** of the planet to lie fallow, each would quickly return to a state of nature close to that in which it existed 10,000 years ago* [11, с. 17] – *Якщо б людство дало можливість кожній культивованій **екосистемі** планети залишитися під пар, кожна з них швидко повернулася б до природного стану, близького до того, в якому вона існувала 10 тисяч років тому, де ecosystem (**ecological system**) відтворюється покомпонентно як екосистема (**екологічна система**);*

3) шляхом використання диференціації, коли у словниках представлена певна кількість значень, що лише частково покривають значення слова мови оригіналу, а перекладач обирає такий варіант, який найкраще підходить до певного контексту: *The great majority of peasants in these countries are too poor to be able to afford the huge machines and large quantities of **fertilizers*** [11, с. 20] – *Переважна більшість селян у цих країнах є надто бідними, щоб дозволити собі величезні машини та велику кількість **мінеральних добрив***, де *fertilizer* відтворено як *мінеральне добриво*, хоча можливі варіанти *добриво*, *обпильвач* тощо;

4) шляхом застосування модуляції, що є заміною слова або словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці: *Systems of **slash-and-burn cultivation** progressively conquered most of the temperate and tropical forests* [11, с. 22] – *Системи **підсічно-вогневого вирощування** поступово підкорювали більшість помірних та тропічних лісів*, де компонент *slash* «косити» терміну *slash-and-burn* передається

як *підсічно-*, а *burn* «палити» – як *вогневе*, після чого отримано термін *підсічно-вогневе вирощування*.

Висновки та перспективи. Аграрний термін – це слово або словосполучення у сфері сільського та рибного господарства, харчової промисловості і перероблення сільськогосподарських продуктів, яка є словесним позначенням наукового поняття, має закріплене дефініцією термінологічне значення, що є семантичною основою відповідного поняття, і реалізується в межах цього термінологічного поля. Переклад термінології аграрної галузі ускладнюється неоднозначністю термінів, відсутністю перекладацьких відповідників, наявністю великої кількості синонімів, а також проблемами, пов'язаними із недостатнім упорядкуванням термінології як на рівні держави, так і на міжнародному рівні. Основними способами є добір еквіваленту, калькування, диференціація та модуляція.

Отже, для адекватного перекладу українською мовою термінів галузі сільського господарства у текстах науково-технічного дискурсу потрібно правильно аналізувати, визначати семантико-прагматичні, граматичні труднощі перекладу та використовувати певні перекладацькі трансформації.

Список використаних джерел

1. Архипенко, І.М. «Аграрний сектор економіки» та «державна аграрна політика» як наукові поняття у структурі світогляду суб'єктів державного управління [Текст] / І.М. Архипенко // Держава і ринок. – 2012. – № 4. – С. 136–142.
2. Байло, Ю.В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект) [Текст] / Ю.В. Байло // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки. – 2013. – Книга 3. – С. 62–65.
3. Борисова, Л.І. Основні проблеми науково-технічного перекладу [Текст] / Л.І. Борисова. М. : МГУ, 2003. – 208 с.
4. Лантюхова, Н.Н. Термин: определение понятия и его существенные признаки [Текст] / Н.Н. Лантюхова, О.В. Загоровская, Т.А. Литвинова // Вестник Воронежского института ГПС МЧС России. – 2013. – № 1 (6). – С. 42–45.
5. Ярцева, В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь [Текст] / В.Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685с.
6. Рожков, Ю.Г. Конститутивні характеристики наукового дискурсу [Текст] / Ю.Г. Рожков // Молодий вчений. – 2016. – № 12 (39). – С. 378–381
7. Сергєєва, Г.А. Англomовні запозичення в українській правничій термінології [Текст] : Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Г.А. Сергєєва. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2002. – 16 с.
8. Сидорук, Г. І. Аспектний переклад аграрних текстів [Текст] / Г.І. Сидорук. – К.: Інтерсервіс, 2016. – 496 с.
9. Шепітько, С. Компоненти наукового дискурсу [Текст] / С. Шепітько // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – 2010. – № 89 (5). – С. 164–167.
10. Essays in Terminology [Текст] / ed. by A. Rei. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1995. – 223 p.
11. Mazoyer, M. A history of world agriculture: From the Neolithic Age to the Current Crisis [Текст] / M. Mazoyer, L. Roudart. – London : Earthscan, 2006. – 526 p.

References

1. Arkhynenko, I.M. (2012). "Ahrarnyi sektor ekonomiky" ta "derzhavna ahrarna polityka" yak naukovi ponyattya u strukturi svitohlyadu subiektiv derzhavnoho upravlinnya ["Agrarian sector of the economy" and "state agricultural policy" as scientific concepts in the structure of the outlook of the subjects of state administration] // State and Market, 4, 136-142.
2. Bailo, Yu.V. (2013). Osoblyvosti poniattia "viiskovyi termin" (semantychnyi aspekt) [Features of the concept "military term" (semantic aspect)] // Proceedings of M. Hohol NDU. Series: Philological Sciences, 3, 62-65.
3. Borysova, L.I. (2003). Osnovni problemy naukovo-tekhnichnoho perekladu [The main problems of scientific and technical translation]. Moscow: MHU, 208.
4. Lantiukhova, N.N, Zagorovskaia O.V., Litvinova T.A. (2013). Termin: opredelenie poniattia i ego suschnostnye priznaki [The term: definition of the concept and its essential features] // Herald of Voronezh Institute of Russian GPS MCHS, 1 (6), 42-45.
5. Yartseva, V.N. (1990). Lingvisticheskii entsyklopedicheskii slovar [Linguistic Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Soviet encyclopedia, 685.
6. Rozhkov, Yu.H. (2016). Konstytutyvni kharakterystyky naukovoho dyskursu [Constitutive characteristics of scientific discourse] // Young Scientist, 12 (39), 378-381.
7. Serhieieva, H.A. (2002). Anglomovni zapozychennia v ukrainskii pravnychii terminolohii [English-language borrowings in Ukrainian legal terminology]. National University of Kharkiv. Kharkiv, 16.
8. Sydoruk, G. I. (2016). Aspektnyi pereklad ahrarnykh tekstiv [Aspect translation of agrarian texts]. Kyiv: Interservice, 496.
9. Shepitko, S. (2010). Komponenty naukovoho dyskursu [The Components of Scientific Discourse] // Proceedings. Series: Philological Sciences (Philology), 89 (5), 164-167.
10. Essays in Terminology / ed. by A. Rei. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1995. 223.
11. Mazoyer, M., Roudart L. A history of world agriculture: From the Neolithic Age to the Current Crisis. London: Earthscan, 2006. 526.

ПРОБЛЕМЫ И СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА АГРАРНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ С АНГЛИЙСКОГО НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК (НА ПРИМЕРЕ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ДИСКУРСА)

Г.И. Сидорук, В.С. Шаблий

Аннотация. Актуальность темы исследования вызвана постоянным ростом терминологии научно-технической сферы и растущим международным сотрудничеством в сфере сельского хозяйства, что делает перевод текстов научно-технического дискурса в этой сфере чрезвычайно важной задачей современного переводоведения. В статье с использованием методов анализа, синтеза, обобщения, систематизации, контекстно-ситуативного анализа дискурса исследованы основные проблемы и средства перевода английских терминологических кластеров на украинский язык на материале текстов научно-технического дискурса. Определено понятие аграрного срока, рассмотрены особенности использования терминологии в данном дискурсе, проанализирована аграрная терминология как базовый элемент дискурса по сфере коммуникации, речевого взаимодействия представителей соответствующей социальной группы. Иллюстративным материалом исследования служила книга «История мирового сельского хозяйства: от неолита до современного кризиса» М. Мазойера и Л. Рударта, которая имеет целью освещение научных положений, касающихся

истории мирового сельского хозяйства. Предоставлено объяснение отдельных трудностей при переводе аграрной терминологии, вызванных ее многозначностью, отсутствием соответствий, синонимией в сфере данной терминологии, ее постоянным ростом и недостаточным упорядочением. На основе проведенного исследования представлены специфика процедуры отбора эквивалентов при англо-украинском переводе аграрной терминологии, представленной в текстах научно-технического дискурса, а также доказано целесообразность использования калькирования, дифференциации и модуляции как средств ее перевода.

Ключевые слова: терминология, аграрный термин, научно-технический дискурс, перевод, трансформация при переводе

PROBLEMS AND METHODS OF TRANSLATING THE AGRARIAN TERMINOLOGY FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN (ON THE EXAMPLES OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL DISCOURSE)

H.I. Sydoruk, V.S. Shablii

Abstract. *This article contains information on the main problems and ways of translating the English terminological clusters into Ukrainian, based on the material of scientific and technical discourse texts. The concept of agrarian term has been defined, the use of terminology in this type of discourse is considered, as well as analysis of scientific and technical discourse as a sphere of the agrarian terminology functioning has been carried out. Scientific and technical discourse proper has been defined as a textually verbalized discursive activity in the sphere of communication, speech interaction of representatives of a corresponding social group.*

Taking into account a comparatively short period of time when the term and notion of discourse exists, which is not very long in terms of linguistic science, and despite the fact that a small number of scientists are engaged in studying this concept at present stage of studying, the problem of generation and functioning of discourse is one of the leading directions of world linguistics. The scope of the term "discourse" is becoming extremely broad, and the discursive analysis of the texts is increasingly used by scholars, which determines the relevance of this study.

The structure of discourse is split in quite a sophisticated way and functions as a system of mechanisms that extracts from the citation the veracity of the narrative and the legitimacy of knowledge. The translation of the scientific and technical discourse into Ukrainian is associated with certain grammatical complexities due to differences in the morphological and syntactic structure of languages. Therefore, translator should be especially attentive when working with the texts of this subject matter.

The main function of scientific research is the transfer of information, which is concentrated in terminology, the translation of scientific discourse is an informative translation. An interpreter/translator of scientific and technical discourse necessarily poses a problem of intertextuality. In this case, inter-texts become a part of the discourse in the form of direct and indirect citations. In accordance with the general guidelines for reproducing the quotations, there is a need to refer to the translations of the author cited or translate the quotation independently.

An illustrative material of the research is a book on the history of agriculture, "The History of World Agriculture: from the Neolithic to the Current Crisis" by M. Mazoyer and L. Roudart, which aims at transferring the scientific provisions relating to the history of agriculture in the world, which are signs of scientific and technical discourse. The analysis of agrarian terminology used in the book makes it possible to identify the following main problems of translating the agrarian terms: ambiguity of terms, absence of translation equivalents, presence of a large number of synonyms, insufficient work on streamlining the terminology and compilation of special dictionaries, a significant increase in general scientific and

general technical terminology, is not sufficiently productive work on the international ranking and regulating the terminology.

The article also provides the explanations of difficulties in the translation based on the research, which presents the specifics of selecting the equivalents in the translation of agrarian terms, as well as the use of loan translation, differentiation and modulation.

In the modern world, the growth of the number of terms in various sciences outstrips the growth of the number of commonly used words of the language, and, given the rapid development of individual agrarian technologies and agriculture in general, it is important to study the specifics of functioning and translating the agrarian terminology in scientific and technological discourse, where they appear as a means of transferring knowledge among specialists in this field. Terminology is a part of a special vocabulary, which includes words and phrases that call the objects and concepts of various spheres of professional human activity and are not commonly used.

Terminology is largely a practical activity that has been designed to give people the opportunity to solve the pressing problems of expression and communication.

Keywords: terminology, agrarian term, scientific and technical discourse, translation, translation transformation

УДК 811.111'276.6:005.57

ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Л. Р. ДАНЬКЕВИЧ, старший викладач,

E-mail: ludmiladankevych@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2576-5280

Н. Ю. ЯМНИЧ, старший викладач,

Б. О. ВОЙТКО, студентка 5 курсу факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: yamnatasha@i.ua; bozhena.voitko1996@ukr.net

ORCID: 0000-0003-4298-9075

Анотація. Розглянуто особливості спілкування менеджерів у професійній діяльності. На матеріалі англійської мови проаналізовано значення та роль фразеологізмів в діловому спілкуванні менеджера. Актуальність теми зумовлена сучасною тенденцією до зниження формальності у діловій комунікації, і, як наслідок, використання менеджерами фразеологізмів зростає. В статті розглядається як фразеологічна образність оживляє мовлення менеджера, надає йому іронічного чи жартівливого забарвлення, а також акцентується увага на необхідності запобігати можливим порушенням в міжкультурному діловому спілкуванні через невідповідні вживання чи переклад фразеологізмів.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічна образність, менеджмент, міжкультурна ділова комунікація, компетентність, глобальний менталітет, інформація

Актуальність. Проблема розвитку міжкультурної професійно–комунікативної компетентності менеджерів завжди була і є актуальною, оскільки кожен висококваліфікований керівник має знаходити спільну мову з працівниками різного культурного і соціального середовища, впливати на людей, іноді навіть жартома. I